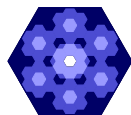
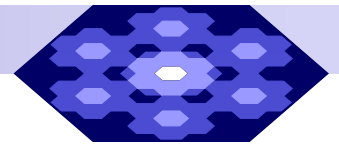

Vymezování sídel

CENARS

Centre for Analysis of Regional Systems
cenars.upol.cz

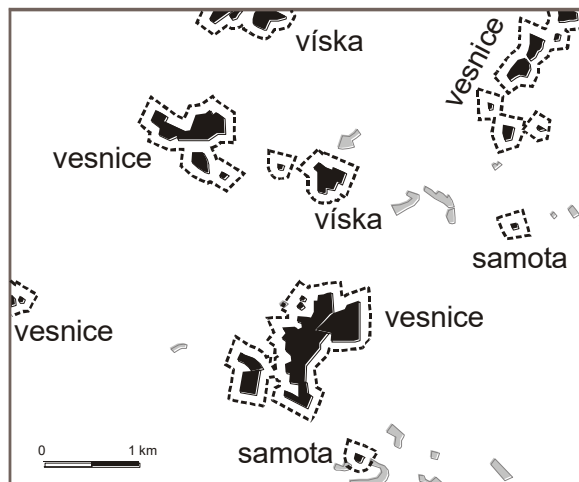
Sídelní jednotky

- *usedlost (sídelní jednotka, lidské obydlí) – prostory trvalého nebo občasného pobytu člověka*
- *sídlo – prostorově oddělená a trvale osídlena skupina lidských obydlí (venkovská vs. městská sídla)*

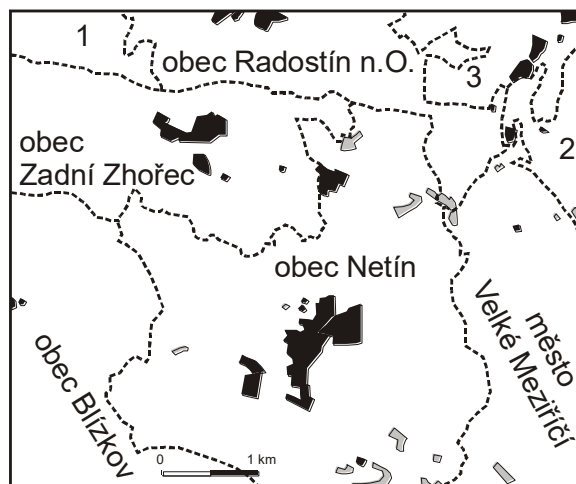
Administrativní jednotky

- *katastry*
- *zákl. sídel. jednotky: urbanistické obvody, sídelní lokality*
- *obce*
- *města*
- *statutární města*
- *správní jednotky*
- *NUTS*

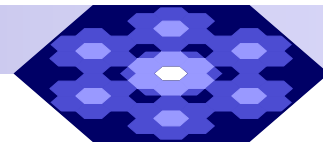
Sídelní vs. administrativní jednotky

1 - k.ú. Pavlov, 2 - k.ú. Dolní Bory, 3 - k.ú. Krásněves

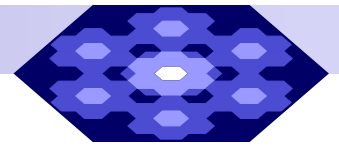

1 - obec Pavlov, 2 - obec Bory, 3 - obec Krásněves

Vývoj počtu obcí na území ČR

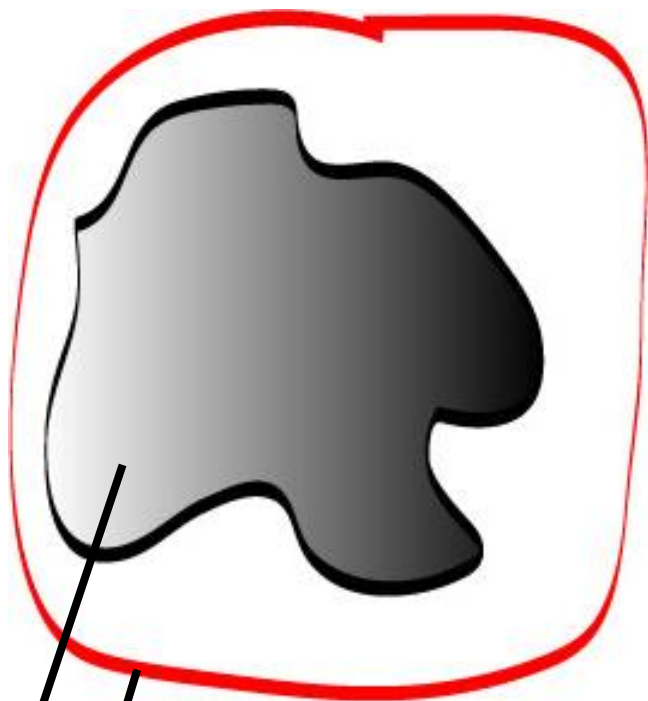
<i>rok</i>	<i>počet obcí</i>			
<i>1950</i>	<i>11 459</i>			
<i>1961</i>	<i>8 726</i>		<i>počet katastrů</i>	<i>13 076</i>
<i>1970</i>	<i>7 515</i>		<i>počet ZSJ</i>	<i>23 608</i>
<i>1980</i>	<i>4 778</i>		<i>počet ZSJ/obec</i>	<i>3,77</i>
<i>1991</i>	<i>5 768</i>		<i>počet obyv./obec</i>	<i>1 710</i>
<i>2001</i>	<i>6 258</i>			
<i>2011</i>	<i>6 251</i>			
<i>2021</i>	<i>6 258</i>			

Vymezení hranice města

- *administrativní*
- *morfologické (např. tzv. koncept kompaktního města)*
- *funkční (hlavně při vymezování aglomerací)*

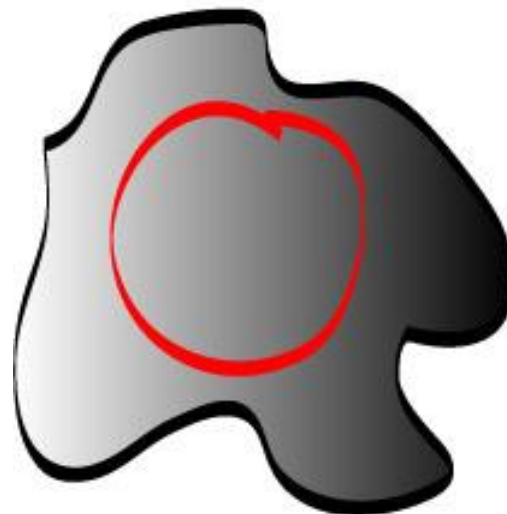
Kde končí město: overbounded vs. underbounded city

overbounded

administrativní hranice města

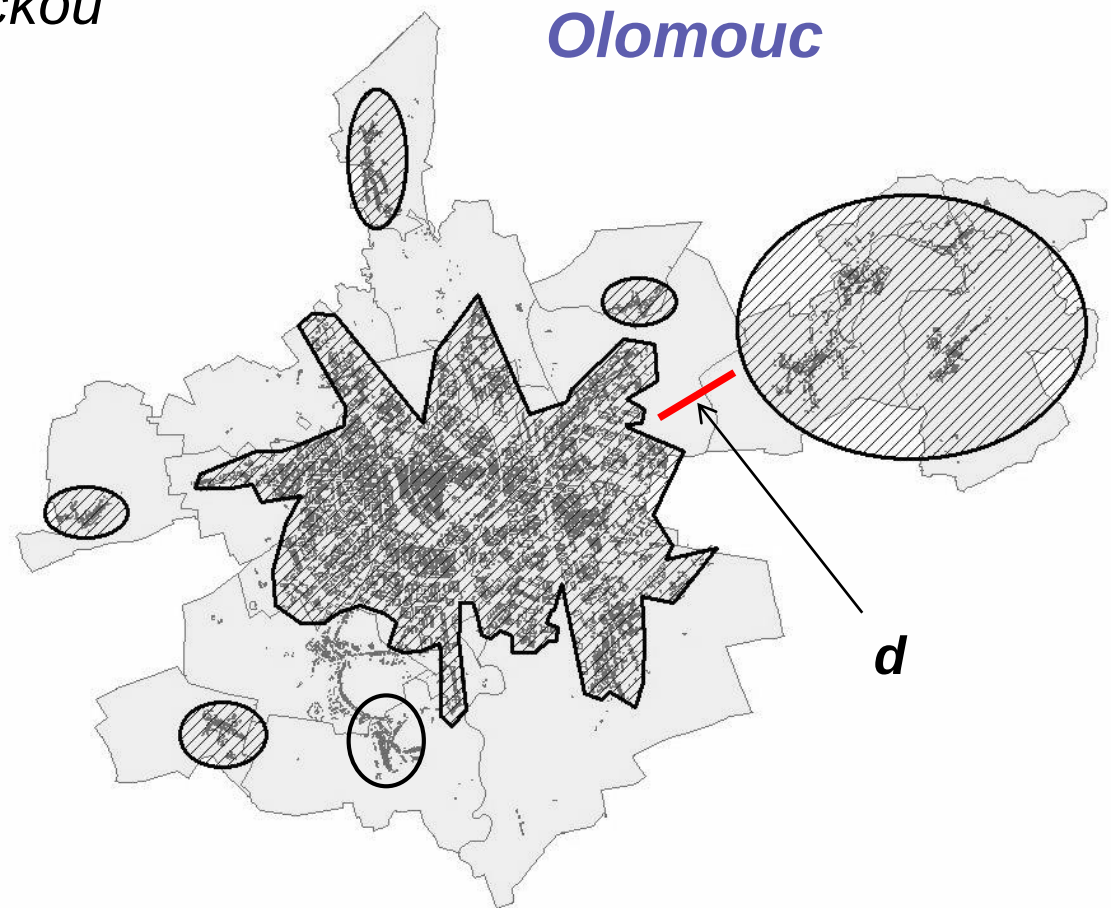
kompaktně zastavěné území

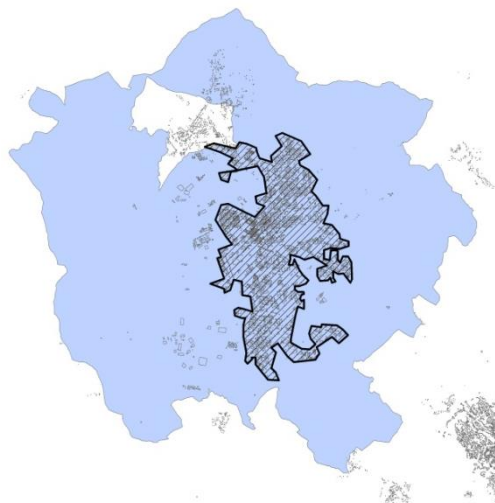
underbounded

Koncept kompaktního města

- souvislá (kompaktní, urbanizovaná) zástavba
 - jak kompaktní město vymezit?
 - jak definovat kritickou vzdálenost „ d “?

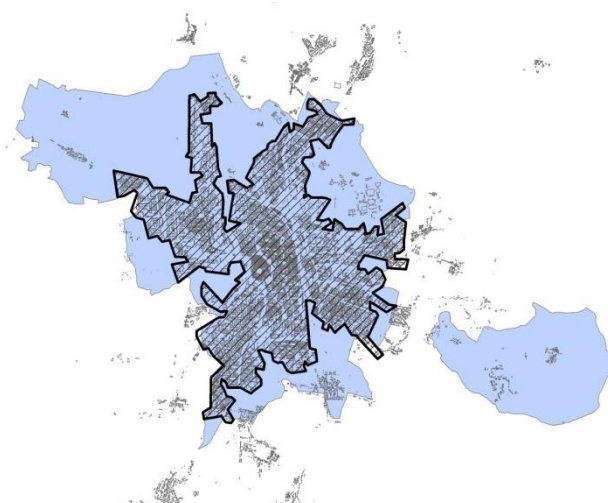

$d = 250 \text{ m}$:

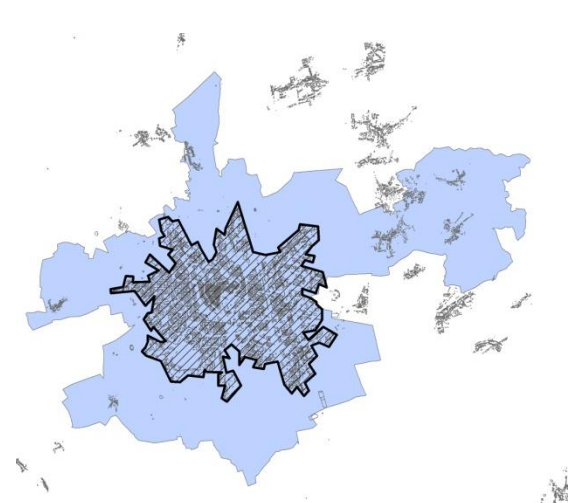
Liberec

Pardubice

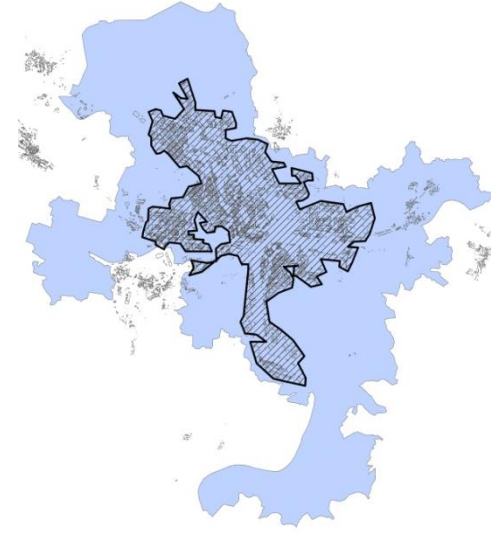
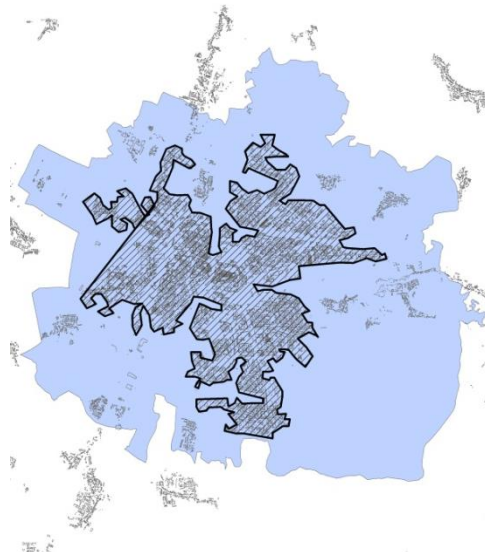
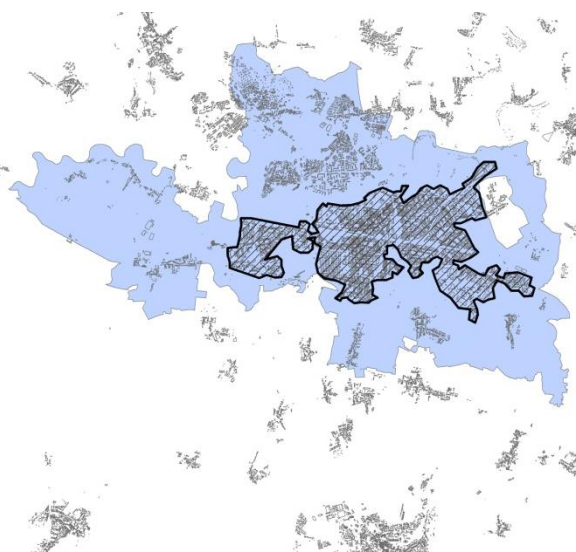
České Budějovice

Hradec Králové

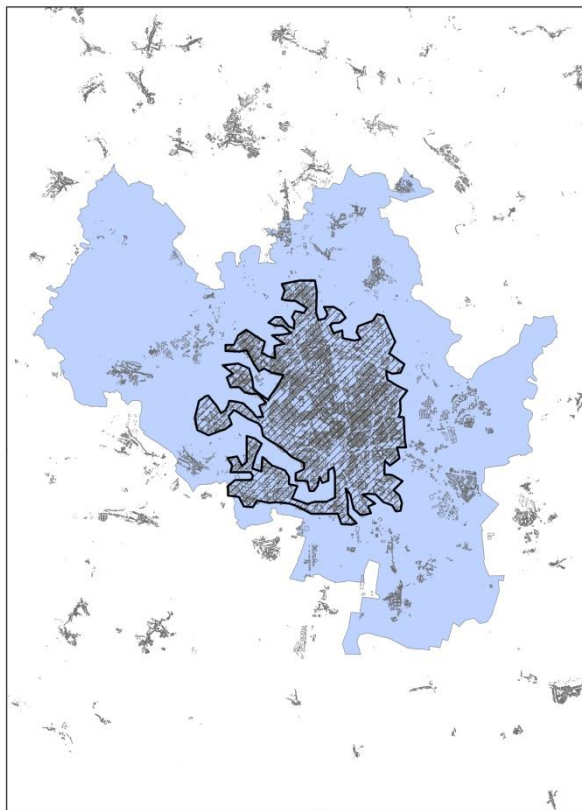

Olomouc

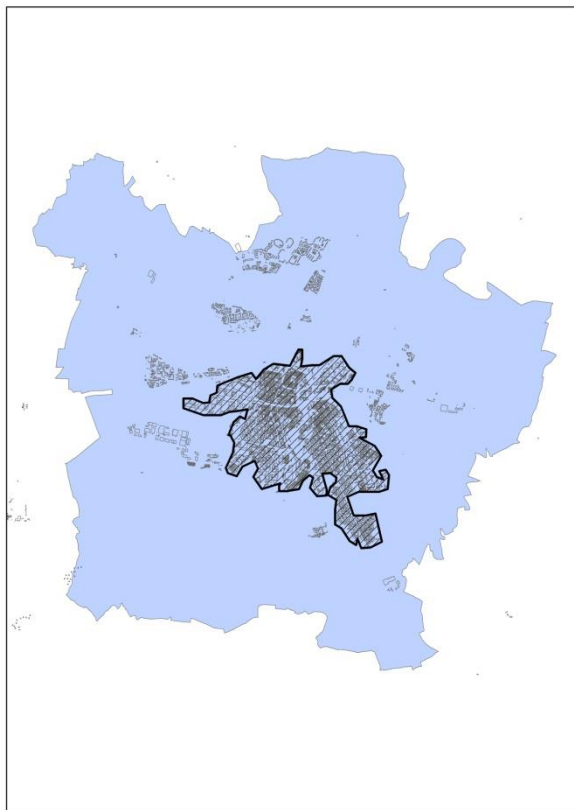
Ústí n. L.

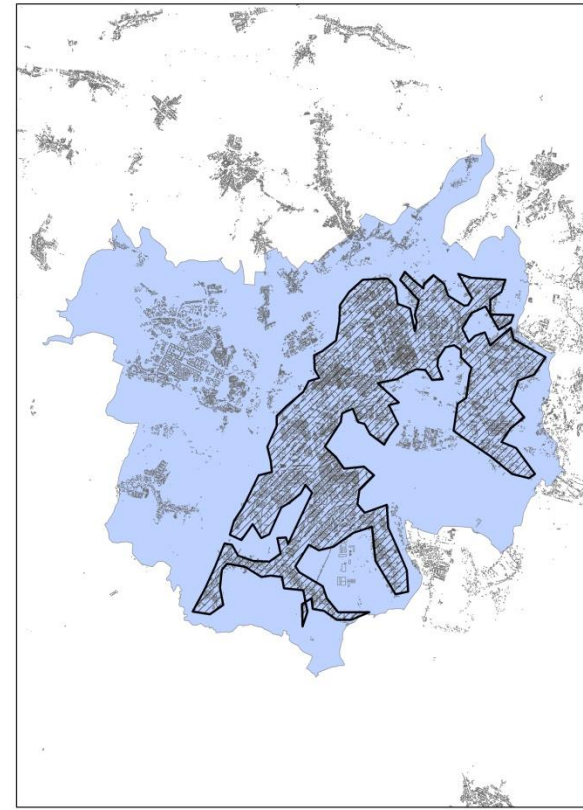
$d = 250 \text{ m}$:

Brno

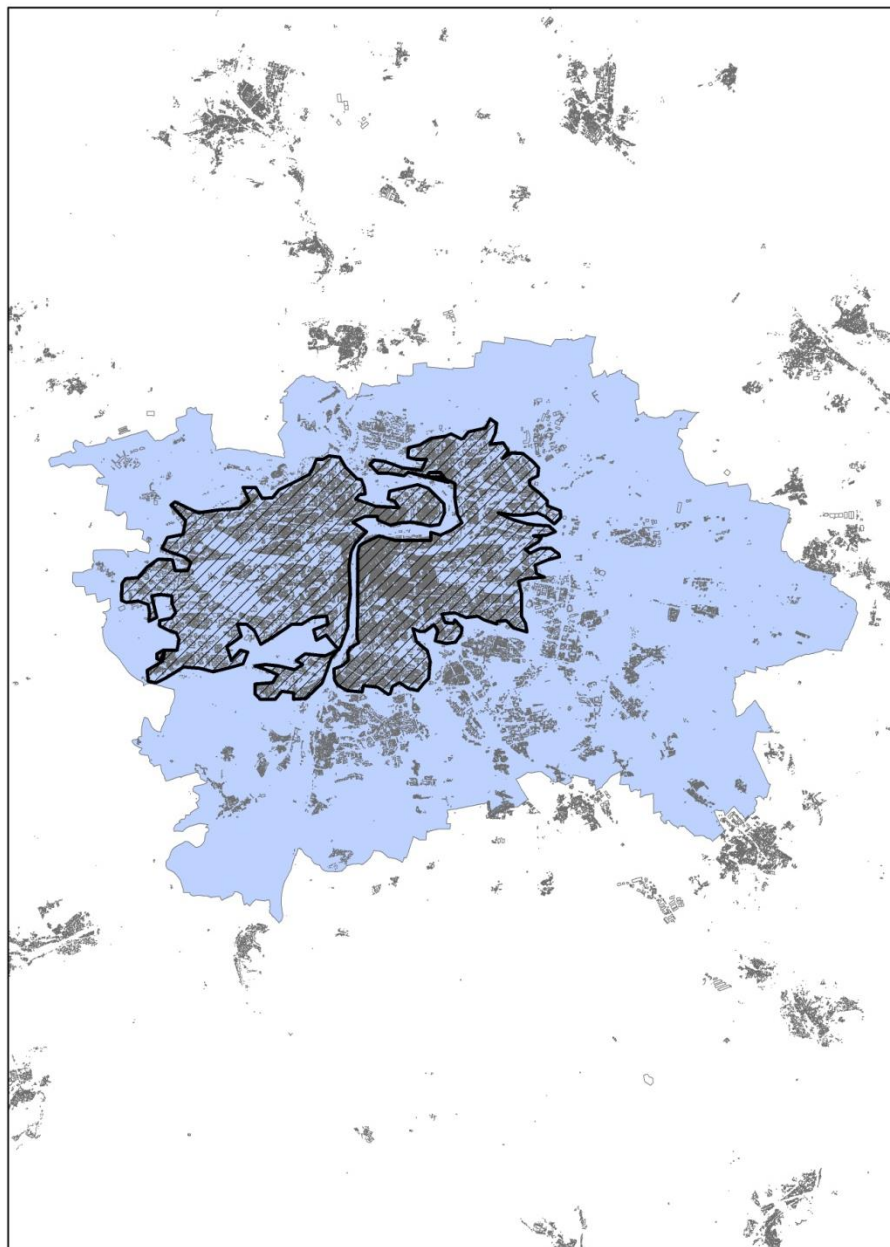

Plzeň

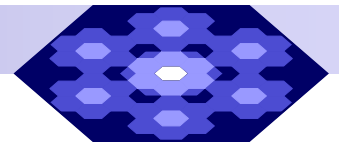

Ostrava

$d = 250\text{ m}$:

Praha

Kriteria vymezení venkova (resp. města)

- *administrativně-správní (legislativní) kriteria*
- *statistická (velikostní) kriteria*
- *kriteria fyziognomie*
- *kriteria funkce*
- *kriteria „městského života“*

Kriteria fyziognomie

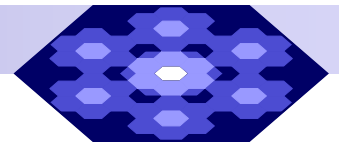
- *morfologická (morfometrická) kriteria*
- *architektonicko-urbanistická kriteria*

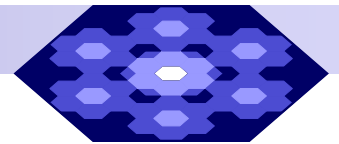
Města a venkovská sídla v ČR

- *administrativně-správní kritérium: např. Pec pod Sněžkou (650 obyv.)*
- *nejmenší město v ČR: Přebuz (cca 70 obyv.)*
- *největší venkovská obec: Horoměřice (cca 5 400 obyv.)*
- *statut městys (128/2000 Sb.) – přechod mezi městem a venkovem (cca 230 obcí)*

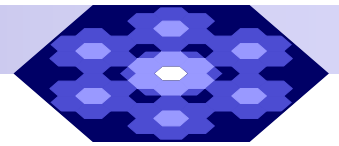

Vymezení pojmu město ve světě

Statistické kritérium

- *počet obyvatel (alternativy)*
 - *podle mezinárodní definice OSN – nad 10 000 obyvatel*
 - *Island – nad 200 obyvatel*
 - *Japonsko – nad 50 000 obyvatel*
- *počet obyvatel (ČR)*
 - *odborná literatura, statistiky – nad 2 000 obyvatel*
 - *Zákon 128/2000 Sb. o obcích (§ 3) – nad 3 000 obyvatel (stanoví tak předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády)*

Pojem město (vymezení v ČR)

- *specifikou české sídelní struktury je existence mnoha sídel, spojujících znaky venkovské a městské obce, přechod od „vesnice“ k „městu“ je nezřetelný a nelze jej vždy definovat nějakou pevnou normou*
- *hranice městského a venkovského osídlení je nezřetelná, oba typy osídlení splývají*
- *česká (a československá) statistika např. proto většinou nereagovala na požadavky mezinárodních organizací, zejména OSN, vyžadujících poskytování oddělených demografických údajů za „města“ a „venkov“*

Plynulý přechod mezi urbánním a rurálním prostorem

RURAL AND URBAN MUNICIPALITIES delimitation with fuzzy inference system (Czech Republic in 2010)

Vít PÁSZTO, Alžběta BRYCHTOVÁ, Pavel TŮČEK, Lukáš MAREK, Jaroslav BURIAN
Department of Geoinformatics, Faculty of Science, Palacký University in Olomouc, Czech Republic
© Journal of Maps, 2012

The presented map is the result of the original approach of rural and urban area delimitation with the application of the fuzzy logic. First, existing classifications of municipalities within the fuzzy logic, where the municipality is strictly designated as either rural or urban. This strict and static classification does not reflect the rural-urban transition and is motivated by complex rules, usually according to the total population in a region. This problem can be solved using fuzzy sets and fuzzy theory, which allows smoother transitions between two adjacent classes via fuzzy degrees of membership. The aim of this map is to visualize, in an illustrative way, the fuzzy degree of membership of each municipality in the Czech Republic. Seven indicators were applied for the computation of the final degree of membership, which describes each municipality in the terms of its urbanity and rurality, according to the principles of fuzzy sets and logic theory.

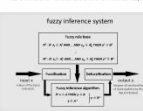
selection of indicators
correlation analysis
principal component analysis

limit values and weights

determination of municipality degree of membership
to the rural or urban area in the interval (0, 1)

cartographic visualization

AREA OF INTEREST
localization of The Czech Republic within Europe

SOURCE DATA SOURCES:

The National Topographic Database Data2011 - Administrative areas (POLKOVKA) and built-up area represented by built-up area reported by police (BUDUPP)
© Czech Office for Surveying, Mapping and Cadastre, 31/12/2010
Administrative Units - Countries 2010 1: 60 000 000
© EuroGeographics, 2010

Table 1: Municipalities with the highest membership to the urban area

municipality	membership to the urban area
1. Praha	1.00
2. Brno	0.99
3. Olomouc	0.98
4. Jihlava	0.97
5. Zlín	0.96
6. Vyškov	0.95
7. Blatná	0.94
8. Písek	0.93
9. Tábor	0.92
10. Havlíčkův Brod	0.91
11. Brno-venkov	0.90
12. Brno-střed	0.89
13. Brno-sever	0.88
14. Brno-jih	0.87
15. Brno-veřejná správa	0.86
16. Brno-venkov	0.85
17. Brno-střed	0.84
18. Brno-sever	0.83
19. Brno-jih	0.82
20. Brno-veřejná správa	0.81
21. Brno	0.80

Table 2: Weights of indicators

indicator	weight
1. Total population	0.20
2. Total population built-up area	0.20
3. Ratio in family houses per total number of completed flats	0.20
4. Number of completed flats per 1,000 inhabitants	0.20
5. Population change	0.20
6. Driving distance to the county seat	0.20
7. Driving distance to the nearest municipality	0.20
Sum of weights	1.00

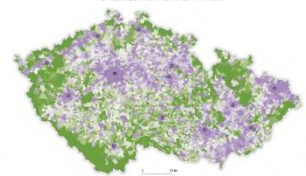
INDICATOR 1: MEMBERSHIP ACCORDING TO THE TOTAL POPULATION

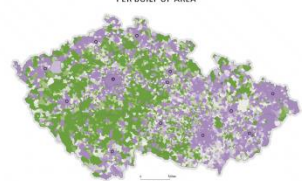
0 CAPITAL CITY
1 COUNTY CITY
2 Other municipality with the status of city

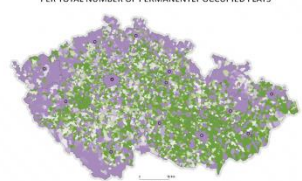
INDICATOR 7: MEMBERSHIP ACCORDING TO THE URBANIZED AREA PER OVERALL MUNICIPALITY AREA

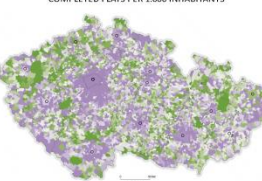
INDICATOR 2: MEMBERSHIP ACCORDING TO THE TOTAL POPULATION PER BUILT-UP AREA

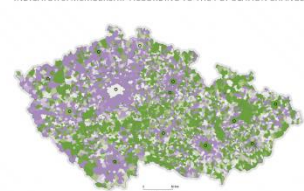
INDICATOR 3: MEMBERSHIP ACCORDING TO FLATS IN FAMILY HOUSES PER TOTAL NUMBER OF PERMANENTLY OCCUPIED FLATS

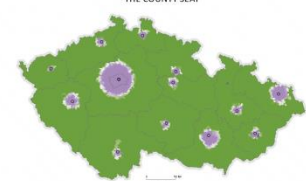
INDICATOR 4: MEMBERSHIP ACCORDING TO THE NUMBER OF COMPLETED FLATS PER 1,000 INHABITANTS

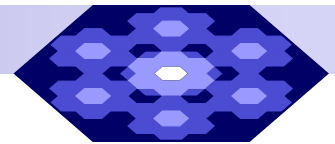

INDICATOR 5: MEMBERSHIP ACCORDING TO THE POPULATION CHANGE

INDICATOR 6: MEMBERSHIP ACCORDING TO THE DRIVING DISTANCE TO THE COUNTY SEAT

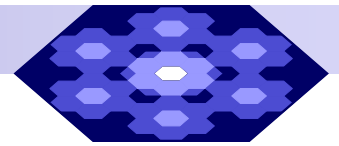

Města v ČR

- *ČR na počátku roku 1993 převzala z bývalého Československa 457 měst (včetně hlavního města Prahy), určených v podstatě podle zákona 69/1967 Sb. a doplněných podle zákona č. 367/1990 Sb.*
- *dnes cca 600 měst*
- *cca 55 obcí nad 3 000 obyv. dnes není městem*
- *statutární města (26) samostatní kategorie – může např. vymezit městské části nebo obvody a přenést na ně některé své působnosti státní správy nebo samosprávy města*
- *Praha: zvláštní zákon – je současně obcí i vyšším územním samosprávným celkem (krajem)*

Řízení velkých měst v ČR

- *statutární města (26 + Praha)*
 - *krajské města (13) + Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Havířov, Jablonec n/N, Karviná, Kladno, Mladá Boleslav, Most, Opava, Prostějov, Přerov, Teplice, Třinec*
- *dvoustupňový model řízení*
 - *magistrát – rada města, zastupitelstvo města, na čele primátor*
 - a) *městské části nebo městské obvody – rada MČ anebo MO, na čele starosta (8 měst)*
 - b) *MČ anebo MO, které nejsou samosprávné (16 měst, největší z nich je Olomouc)*
- *správa Olomouce*
 - *magistrát + 27 městských částí (katastrálních území: 26)*

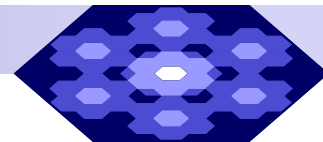

Metropolitní region (aglomerace)

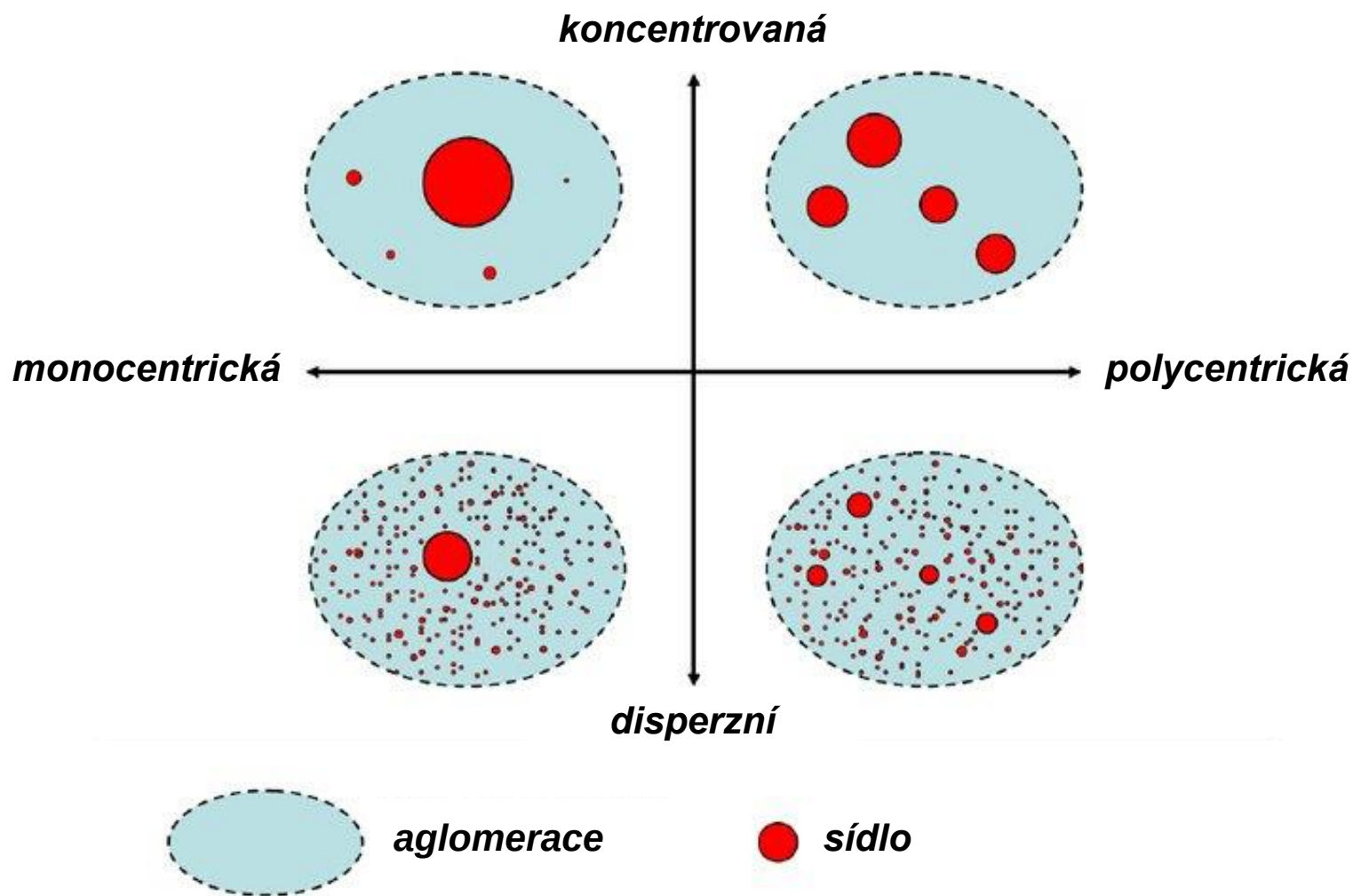
- *nejen (velké) město ale i jeho zázemí, které je s ním intenzívně funkčně propojeno – tzv. městský systém*

znaky:

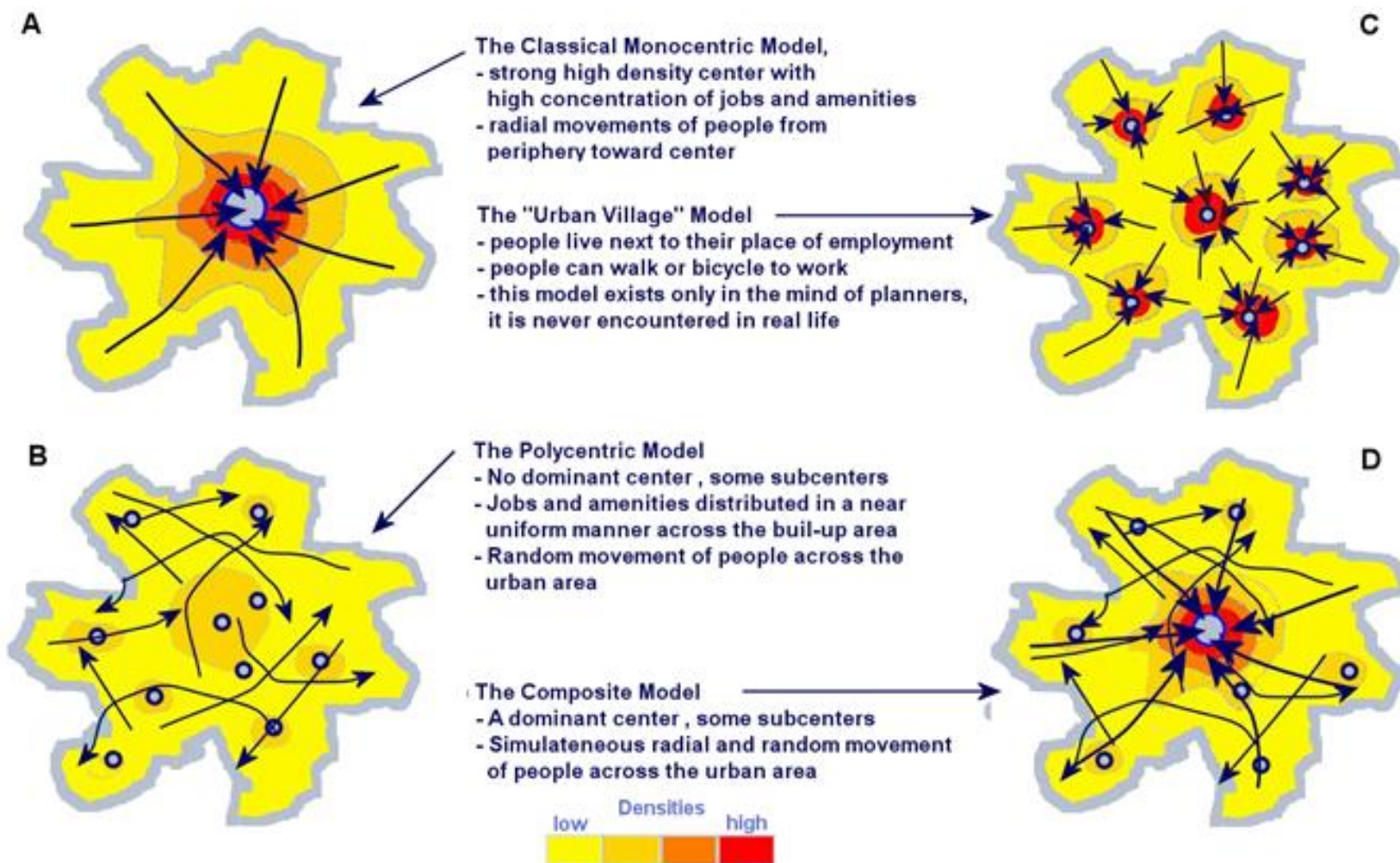
- *vysoká koncentrace obyvatel na relativně malém území (vysoká hustota zalidnění)*
- *specifické struktury obyvatel odlišné od „standardního“ městského prostředí a venkova*
- *intenzívní vazby uvnitř městského systému, nemělo by přitom jít pouze o nodální vazby*

Struktura aglomerací

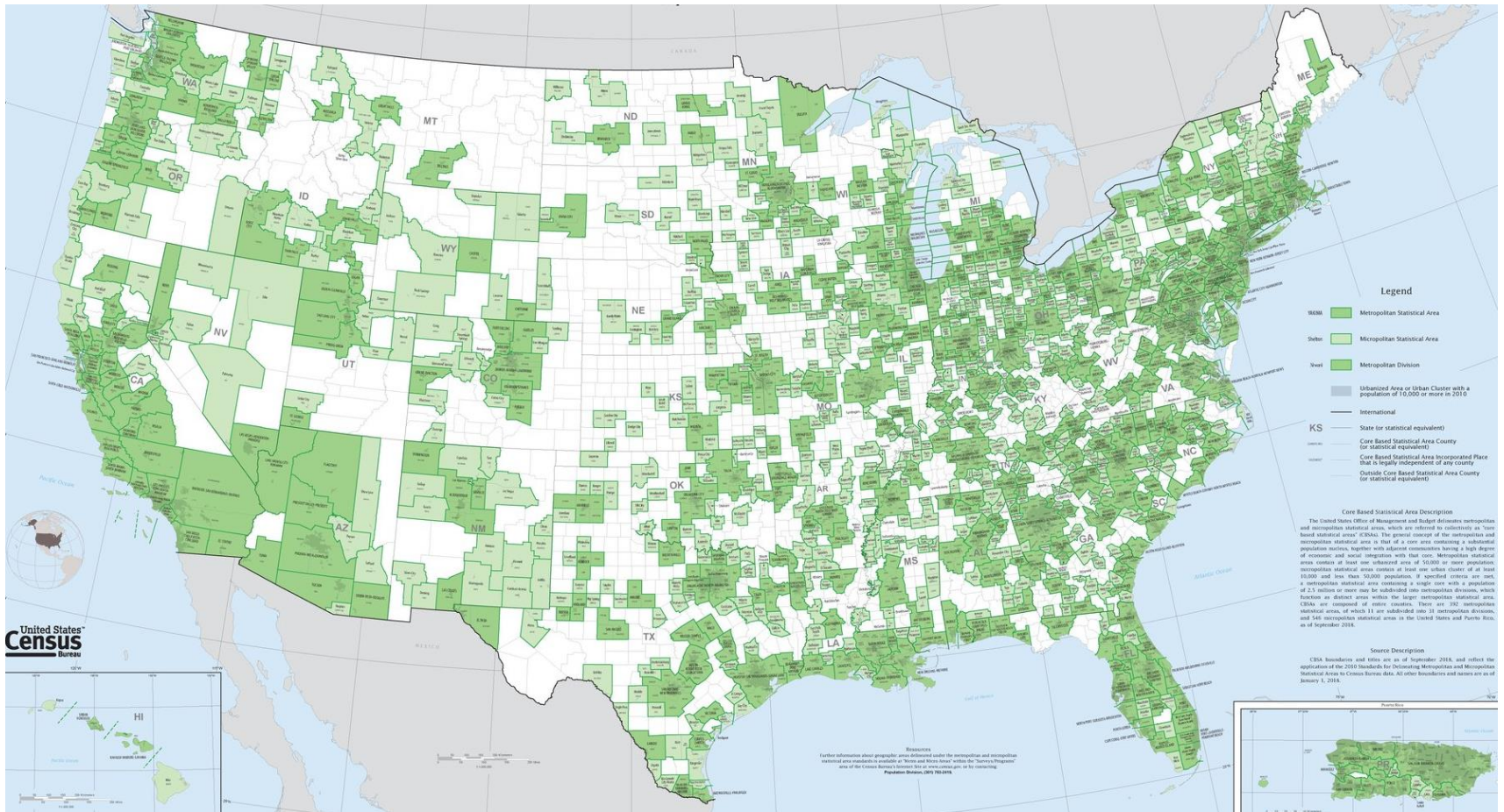
Vývoj pohybů a interakcí v aglomeracích (Bertaud 2006)

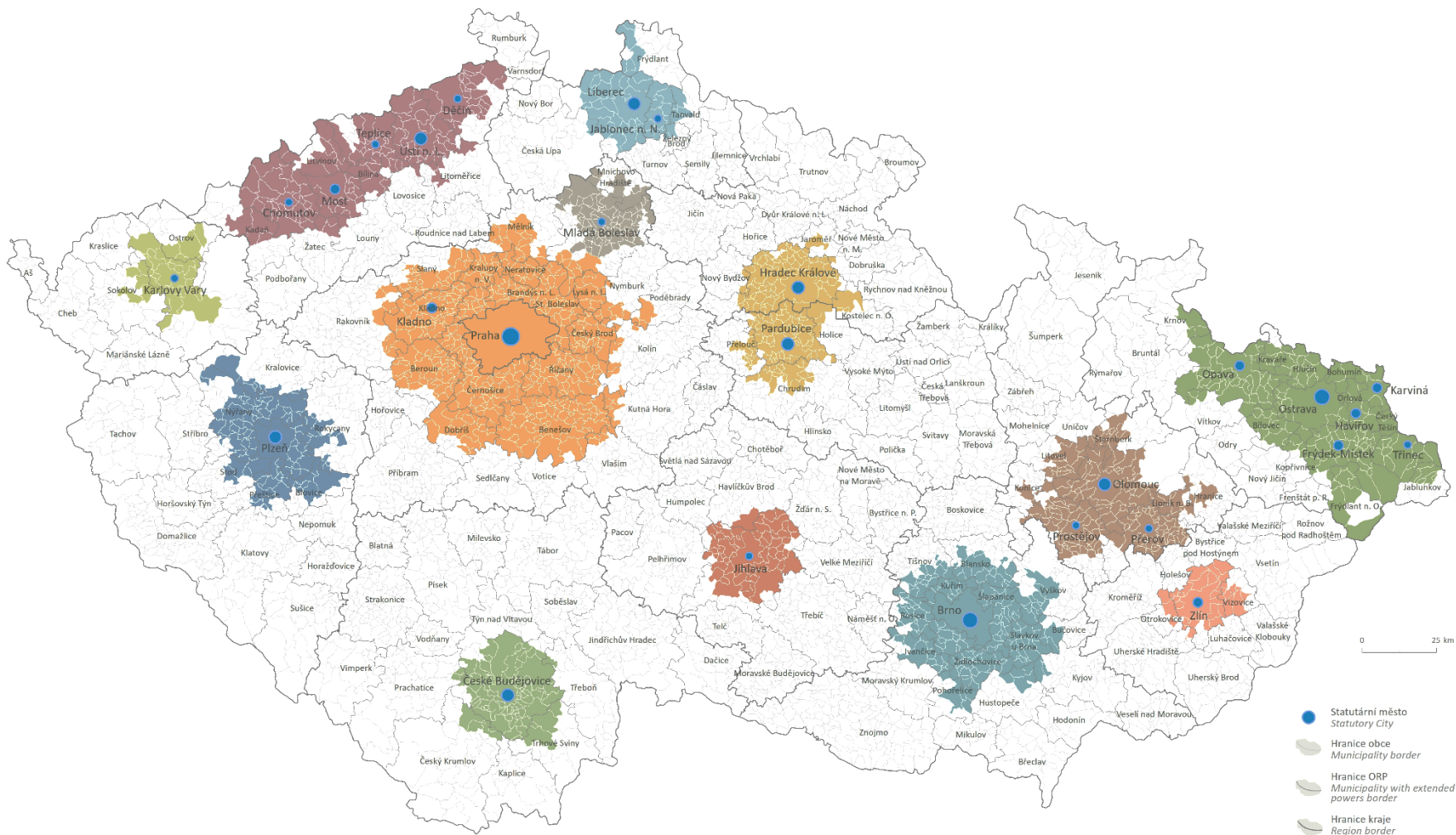
USA: Metropolitan and Micropolitan Statistical Areas

- *jádrový městský areál a přidružené přilehlé regiony, které mají vysoký stupeň sociální a hospodářské integrace s jádrovou oblastí*
- *využívané hlavně pro statistiku, poprvé vymezeny již při sčítání 1910*
- *Metropolitan Statistical Areas*
 - *městské jádro má více než 50 000 obyvatel*
- *Micropolitan Statistical Areas*
 - *městské jádro má 10 000 – 50 000 obyvatel*

Metropolitan and Micropolitan Statistical Areas (2018)

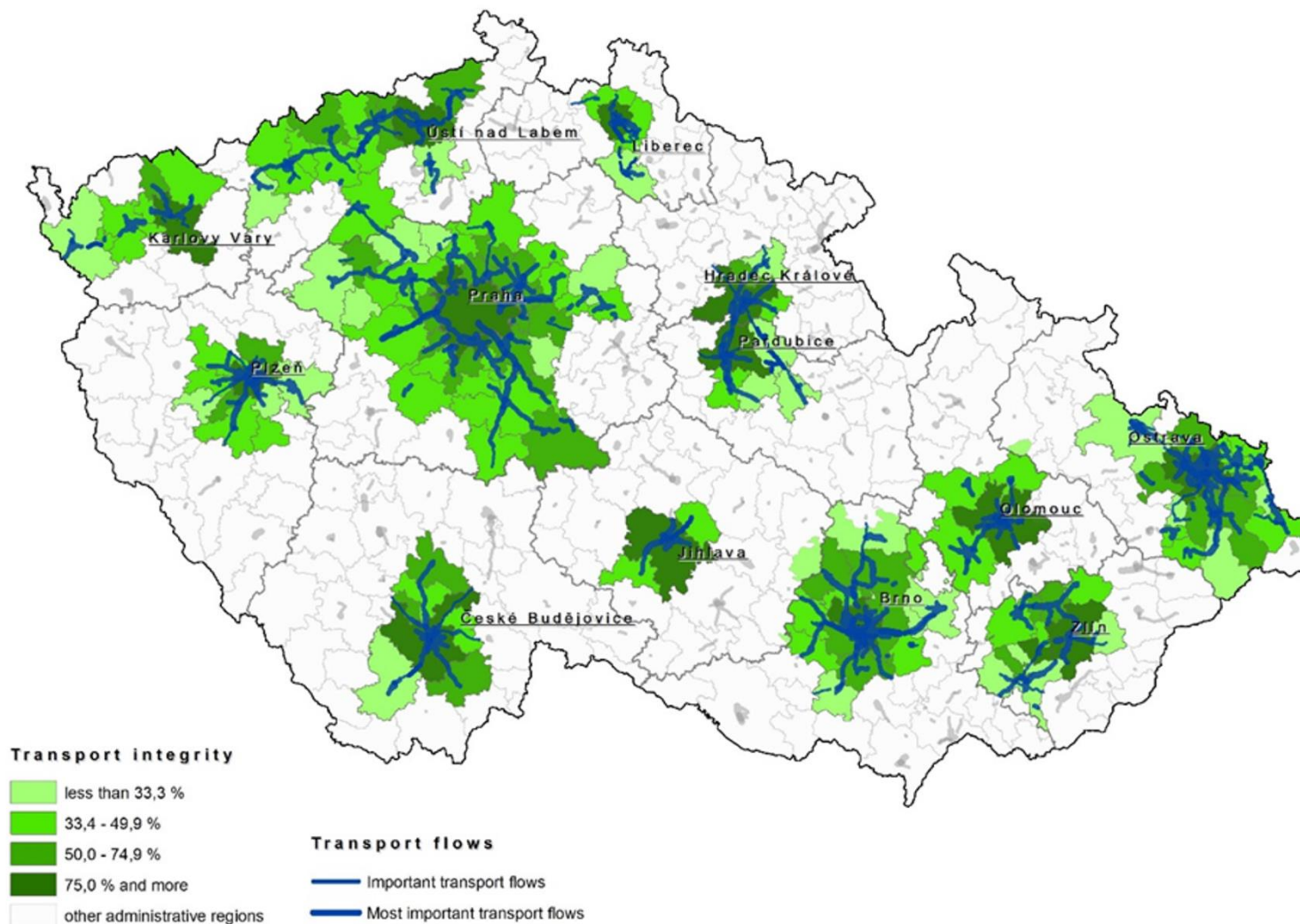

Metropolitní oblasti a aglomerace ČR: vymezení pro ITI ***(Nemeškal a kol. 2020)***

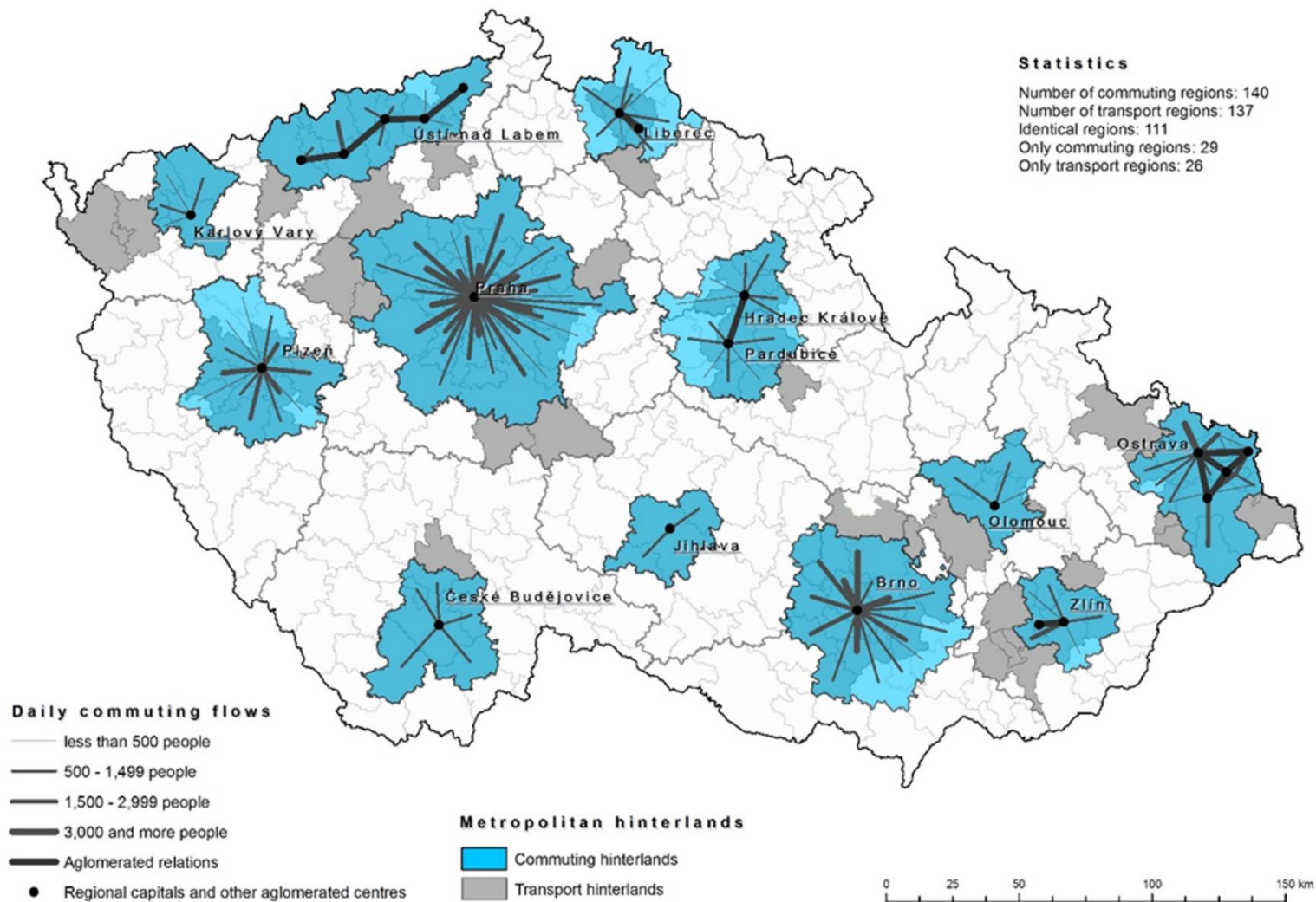
Aglomerace ČR dle dopravních toků

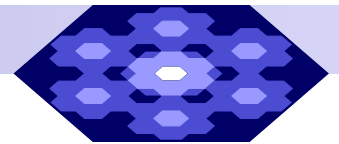
(Kraft, Halás, Vančura 2014)

Aglomerace ČR: dojížd'ka vs. doprava

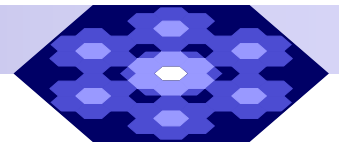
(Kraft, Halás, Vančura 2014)

Geografická poloha měst

- *kartografická (geografické souřadnice)*
- *fyzicko geografická (kotlinový princip, řeky, rozvodí, sedlo, strategické polohy)*
- *socioekonomická (obránná, dopravní, na místech nerostných surovin, umělá...)*
- *mikro-, mezo- a makropoloha – hlavně vzhledem k existující sídelní síti*

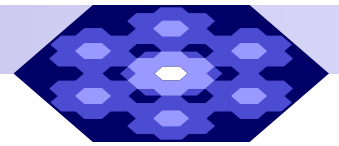

Funkce měst

- *městotvorné (pro obyvatele mimo město)*
- *městoobslužné (pro vlastní obyvatele města)*
 - *důležitý je poměr městotvorných a městoobslužných funkcí*

jiný způsob vyjádření (Hampl) – podíl města na funkcích celého sídelního systému: obytná (počet trvale bydlících ob), pracovní (celkový počet pracovních příležitostí), obslužná (počet pracovních příležitostí v terciéru)

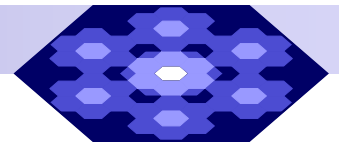
- *převis pracovní a obslužné funkce je výraz významu města v sídelním systému*

Funkční typy měst

dělení na města s vlastní ekonomickou základnou a města bez vlastní ekonomické základny (obytné satelity)

- *polyfunkční města*
- *města, kde převládá jedna základní funkce*
 - ☐ *obranná*
 - ☐ *průmyslová*
 - ☐ *dopravní*
 - ☐ *obchodní*
 - ☐ *kulturní (religiozní střediska, města-muzea)*
 - ☐ *univerzitní / vědecká*
 - ☐ *léčebná a rekreační funkce*
 - ☐ *administrativně-politická funkce*

Shrnutí (otázky do diskuse)

- *není obec (municipalita) jako obec (municipalita); záleží na způsobu a kritériích vymezení*
- *není město jako město; nejde úplně dobře srovnávat míry urbanizace ani počty obyvatel měst*
- *města nelze zkoumat izolovaně, jsou součástí (širších) sídelních a regionálních systémů*
- *jak může ovlivňovat geografická poloha měst, resp. venkovských obcí, jejich funkce?*